

Izazovi društvene integracije imigranata u Švedskoj i Italiji

Đeldum, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:032623>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
Diplomski studij socijalne politike

Marta Đeldum

**IZAZOVI DRUŠTVENE INTEGRACIJE IMIGRANATA
U ŠVEDSKOJ I ITALIJI**

DIPLOMSKI RAD

prof. dr. sc. Zoran Šućur

Zagreb, 2024

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORETSKI OKVIR	3
2.1. <i>Vrste migracija</i>	4
2.2. <i>Teorije migracija</i>	5
2.2.1. <i>Neoklasična teorija</i>	6
2.2.2. <i>Teorija nove ekonomije migracija</i>	7
2.2.3. <i>Teorija svjetskih sustava</i>	8
2.3. <i>Migranti i imigranti</i>	9
3. IMIGRANTI U ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE	9
4. IZAZOVI DRUŠTVENE INTEGRACIJE IMIGRANATA U ŠVEDSKOJ I ITALIJI	11
4.1. <i>Izazovi društvene integracije imigranata u Švedskoj i Italiji na pravnoj i političkoj razini</i>	12
4.1.1. <i>Stjecanje prava na boravak i državljanstvo</i>	13
4.1.2. <i>Sudjelovanje u političkim procesima</i>	15
4.2. <i>Izazovi društvene integracije imigranata na socioekonomskoj razini u Švedskoj i Italiji</i>	18
4.2.1. <i>Pristup tržištu rada</i>	19
4.2.2. <i>Pristup zdravstvenim i obrazovnim uslugama</i>	21
4.2.3. <i>Stanovanje i stambeni uvjeti</i>	23
5. ZAKLJUČAK	27
6. LITERATURA	28

Izazovi društvene integracije imigranata na u Švedskoj i Italiji

Sažetak: Diplomski rad bavi se tematikom izazova društvene integracije imigranata u Švedskoj i Italiji. Iako se za osobe koje migriraju u druge zemlje radi ekonomskih, političkih i drugih razloga u literaturi koristi sveobuhvatan izraz "migranata", u ovom radu istaknuta je bitna razlika između migranata i imigranata. Obuhvaćeni su i statistički podaci o imigrantima na području Europske Unije, s naglaskom na Italiju i Švedsku te teorije migracija od kojih su najistaknutije neoklasična teorija, teorija svjetskih sustava te nove ekonomije migracija. Cilj rada jest komparativno analizirati izazove socijalne integracije s kojima se susreću imigranti u Švedskoj i Italiji na pravnoj, političkoj i socioekonomskoj razini te utvrditi izazovna područja te ona u kojima su imigranti uspješno integrirani. Rezultati ukazuju na to da se imigranti s izazovima socijalne integracije suočavaju u obje zemlje i to na političkoj razini koja uključuje pravo na političku participaciju te prilikom pristupa obrazovanju, stanovanju i tržištu rada unutar socioekonomske razine. Veća uspješnost u integraciji vidljiva je na pravnoj razini te pristupu zdravstvenim uslugama unutar socioekonomske razine.

Ključne riječi: migracije; imigranti ;integracija ;izazovi

Challenges of social integration of immigrants in Sweden and Italy

Abstract: Thesis deals with the challenges of social integration of immigrants in Sweden and Italy. Although in the literature the comprehensive term "migrants" is used for people who migrate to other countries for economic, political and other reasons, this paper highlights an important difference between migrants and immigrants. Statistical data on immigrants in the territory of the European Union, with an emphasis on Italy and Sweden, and theories of migration, the most prominent of which are the neoclassical theory, the theory of world systems and the new economics of migration, are also processed. The aim of the work is to comparatively analyze the challenges of social integration faced by immigrants in Sweden and Italy at the legal, political and socioeconomic level and to determine challenging areas as well as those in which immigrants have successfully integrated. The results show that immigrants face challenges of social integration in both countries at the political level, which includes the right of political participation and access to education, housing and labor market as parts of socioeconomic level. Greater success at social integration is visible at the legal level and access to health services as a part of socioeconomic level.

Key words: migrations; immigrants; integration; challenges

Izjava o izvornosti

Ja, Marta Đeldum, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljen način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima od onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Marta Đeldum

Datum: 23. kolovoza 2024.

1. UVOD

Migracije su stalni pratilac etničke, političke, kulturološke i ekonomske evolucije čovječanstva te su jedno od temeljnih svojstava čovjekova nagona za kretanjem i svojstvo ljudske egzistencijalne nužde (Friganović, 1989). Svaki povijesni period u razvoju društva obilježen je nekom vrstom migracije sa specifičnim uzrocima i posljedicama, a začetak ljudskih migracija evidentira se sve od pojave prvog modernog čovjeka *homo sapiens* (koji se kao rezultat evolucije prvo javlja na području današnje Afrike) pa do danas (Friganović, 1989; Klemenčić, 2007). Razvojem lovačkih vještina i formiranjem prvih društava danas poznatih kao lovačko sakupljačka društva, prije otprilike 2 milijuna godina, migracije postaju prisilne i važne za preživljavanje i to iz dva razloga: prvi moderni ljudi bili prisiljeni na migracije unutar područja Afrike u potrazi za hranom, a zatim i na migracije izvan područja Afrike kao rezultat klimatskih promjena (Klemenčić, 2007; National Geographic, 2024). Ubrzane klimatske promjene prisiljavale su prve moderne ljude na valove migracija koji započinju prije 100 000 godina i to sve do područja Euroazije te današnjeg Bliskog Istoka, tada središta obilne vegetacije bogate bobičastim voćem i nizom raznovrsnih životinja pogodnih za lov (Sapiens, 2016).

Krajem ledenog doba, 8000 godina prije Krista, migracije postaju sve rjeđe. Naime, po završetku ledenog doba, moderan čovjek i društvo u cjelini počinju prolaziti kroz niz socijalnih, ekonomskih i kulturalnih promjena koje dovode do preobrata, do tada lovačko sakupljačkog, u agrokulturološko društvo (Klemenčić, 2007). Bavljenjem poljoprivredom i domesticiranjem životinja poput krava, koza, svinja, ovaca i kokoši prvim modernim ljudima omogućilo je postepeno stalno nastanjivanje na jedno mjesto i uspostavljanje većih zajednica te time i prestanak potrebe za stalnim migracijama (Chen i sur., 2007; Wright, 2015; Hunter, 2018 sve prema Ahmad i sur., 2020; Tinmaz, 2020). Pojavom trajnog nastanjivanja, sveopćeg društvenog napretka i promjena te izazova karakterističnih za specifična povijesna razdoblja, migracije su tako kroz naredna stoljeća sve više postajala rezultat bijega od ratova, siromaštva, gladi i opresije te potrage za slobodom, zaposlenjem i ekonomskom stabilnošću (Striking Women, 2024).

U suvremeno doba društva diljem svijeta suočena su s nizom novih socijalnih, ekonomskih, političkih, ekoloških i kulturoloških problema. Kao jedan od značajnih suvremenih problema navodi se **rapidan porast svjetskog stanovništva** te **prenaseljenost** pri čemu se pokazalo kako stanovnici prenaseljenih područja (poput Kine i Indije) žive u ekstremnom siromaštvu, nehigijenskim te po zdravlje opasnim uvjetima, bez pristupa adekvatnim obrazovnim, zdravstvenim i ostalim uslugama (Loo, 1974). Prenaseljenost s vremenom počinje negativno utjecati i na okoliš i klimu, s obzirom na to da je ustanovljeno kako prenaseljenost dovodi do zagađenosti zraka i vode, smanjenja postotka biodiverziteta i zelenih površina koja bivaju zamijenjene infrastrukturna te stambenim prostorima (Uniyal i sur., 2020). Iako dolazi do stalnog porasta stanovništva, većina zemalja suočava se s problemom **starenja stanovništva** pri čemu smanjenje populacije mladih, a povećanje populacije starih ima negativne posljedice na nacionalne ekonomije, ekonomskih rast i krajnje mogućnosti na tržištu rada (European Parlament, 2020). Osim navedenih svjetskih problema, društva 21. stoljeća pogođena su i nacionalnim, međunarodnim i svjetskim političkim tenzijama koje dovode do **ratova**, trenutno aktualnih između Rusije i Ukrajine te Izraela i Palestine, a također, izbijanjem sve češćih **građanskih revolucija** i pobuna kao što su događaji u Sudanu i Mymaruu.

Navedeni suvremeni svjetski problemi rezultirali su masovnim prisilnim i dobrovoljnim migracijama ljudi iz, uglavnom, trećih zemalja u razvijene zemlje članice OECD-a i Europske Unije, a u zadnjih par desetljeća i migrantskim krizama koje na zemlje prihvata počinju značajno utjecati u područjima javnog života i sigurnosti, politike, socioekonomije, kulture, demografije, ali i međudruštvenih odnosa (Kancs i Lecca, 2018). Iako je tematika rizika s kojima su, kao posljedice migrantskih kriza, suočene zemlje prihvata i njihovo stanovništvo izrazito bitna i aktualna, u ovome radu fokus je stavljen na izazove s kojima se susreću migranti, specifično skupine imigranata u Italiji i Švedskoj kao članicama Europske Unije. Naime, migranti su prilikom ulaska u zemlje članice stavljeni u iznimno težak položaj pa se tako svakodnevno susreću s problemima prilagodbe, rasizma i ksenofobije, nasilja, ekonomske asimilacije i uključivanjem na tržište rada, neadekvatnim stanovanjem, beskućništvom, siromaštvom, spriječenog pristupa obrazovnim, zdravstvenim i ostalim uslugama, nemogućnosti profesionalnog i osobnog

napredovanja i razvoja, ili drugim riječima, suočeni su izazovom otežane socijalne integracije (Taran, 2001).

Kako bi daljnja analiza izazova socijalne integracije s kojima se suočavaju migranti bila moguća, prvenstveno je bitno razlikovati vrste i uzroke migracija te povezano s time i teorije migracija koje će biti predstavljene u daljnjem tekstu. Zatim, predstavljene će biti analiza imigranata na području Europske Unije te izazovi socijalne integracije u Švedskoj i Italiji na pravnoj, političkoj i socioekonomskoj razini.

2. TEORETSKI OKVIR

Pojam **migranta** označava osobu koja se je dobrovoljno ili prisilno preselila iz mjesta svojeg stalnog i uobičajenog boravka, bilo to unutar državnih granica (**unutarnje migracije**) ili izvan državnih granica (**vanjske migracije**), iz različitih razloga pri čemu ovisno o trajanju boravka izvan mjesta stalnog boravka migracije mogu biti **privremene** ili **stalne** (The International Organization of Migration, 2019; Hrvatska enciklopedija, 2024). Kroz pregled literature vidljivo je kako se pod pojmom migranta obuhvaćaju sve kategorije internacionalnih useljenika i iseljenika, no s obzirom na specifične razlike, ove kategorije potrebno je razlikovati. S obzirom na to da migracije podrazumijevaju sveukupno prirodno i prostorno kretanje stanovništva tako se prvenstveno razlikuju **iseljenici** ili **emigranti** te **useljenici** ili **imigranti** (Borić, 2024). Imigracije su potaknute *pull* faktorima ili faktorima privlačenja (faktori koji doprinose boljem životu kao što su prilika na zaposlenje) dok su emigracije, s druge strane, potaknute *push* faktorima ili faktorima odbijanja (faktori koji potiču na iseljavanje kao što su siromaštvo i gospodarska nerazvijenost) pri čemu *pull* i *push* faktori mogu biti ekonomske, radne, političke, ekološke, društvene ili druge prirode (Urbański, 2022).

S obzirom na postojeći problem u definiranju, migranti se tako često poistovjećuju i s izbjeglicama i tražiteljima azila između kojih postoji značajna razlika. **Izbjeglica** je svaka osoba koja je prisiljena napustiti svoje mjesto stanovanja zbog vanjske agresije, okupacije i ostalih događaja koji ozbiljno narušavaju javni mir i sigurnost te tražiti zaštitu izvan svoje zemlje i nacionalnosti (Organization of African Unity, 1969. prema

Shacknove, 2017). Izbjeglicama je u drugoj zemlji odobren status izbjeglice te ovisno o tome čekaju li premještaj u neku drugu zemlju ili traže odobrenje statusa azilanta, oni mogu postati tražitelji azila (Australian Red Cross, 2024). **Tražitelj azila** podrazumijeva osobu koja je prisiljena traži odobrenje azila zbog uglavnom političkih razloga, straha od progona ili zbog toga što je proživjela nasilje ili ozbiljno kršenje ljudskih prava u zemlji iz koje dolazi, a kojoj na temelju toga zemlja prihvata potencijalno može odobriti status azilanta (Australian Red Cross, 2024). S obzirom na to da definicija migranta ne podrazumijeva isključivo prisilno napuštanje vlastite zemlje i nemogućnost povratka u istu zbog straha od progona i opasnosti po život, sigurnost i zdravlje, izbjeglice i tražitelji azila te migranti u legalnom smislu nisu istoznačnice (Amnesty International, 2024).

Kao što je već spomenuto, u 21. stoljeću ljudi migriraju kao rezultat novih, suvremenih problema i rizika s kojima se suočavaju u domaćim zemljama pa s obzirom na uzrok ili svrhu migracije se mogu podijeliti na ekonomske, radne, političke i ekološke migracije te moderno ropstvo i trgovanje ljudima (Population Education, 2019; Striking Women, 2024).

2.1. Vrste migracija

Ekonomске migracije su kretanja ljudi iz jedne zemlje u drugu s ciljem stjecanja koristi od ekonomskih povlastica u zemlji prihvata te poboljšanja svoje životnih uvjeta; uglavnom je pretpostavka da ljudi migriraju iz siromašnih, bivših kolonijalnih država u bogate, razvijene i države bivše imperijalne vlasti, no ekonomske migracije često se odvijaju i između susjednih, relativno sličnih zemalja (Striking Women, 2024). Ekonomske migracije često se poistovjećuju s **radnim migracijama** koje označavaju kretanje ljudi iz jedne zemlje u drugu zemlju sa ciljem pronalaska zaposlenja te iako je cilj radnih migracija stjecanje određene financijske koristi kroz zaposlenje, potrebno ih je razlikovati (European Commission, 2024). Dok su ekonomske i radne migracije uglavnom dobrovoljne, **političke migracije**, s druge strane, većinom su prisilne te do njih dolazi zbog građanskog ili međunarodnog rata, diskriminatornih politika prema pripadnicima određene rase, nacionalnosti i političkog

ili vjerskog opredjeljenja pri čemu su rezultat takvih politika vjerski, nacionalni te rasni progoni (Hrvatska enciklopedija, 2024; Striking Women, 2024).

Kao posebna kategorija migracija izdvajaju se **ekološke migracije**. Prema International Organization of Migration (2007) ekološke migracije definiraju se kao kretanje osoba ili skupina ljudi koji su, uglavnom zbog nagle ili progresivne promjene u okolišu koje nepovoljno utječu na njihove živote i životne uvjete, prisiljeni ili su dobrovoljno odlučili napustiti svoje uobičajeno mjesto stanovanja (International Organization of Migration, 2007. prema International Organization of Migration, 2024). Kao sve češći oblik migracija javljaju se i **moderno ropstvo te trgovanje ljudima** koje su, iako prividno različiti pojmovi, usko vezane uz pojam migracija. Naime, s obzirom na slabu regulaciju i imigrantske zakone koji ne podupiru kretanje ljudi legalnim putevima, migranti su prisiljeni kretati se iregularnim i opasnim putevima pri čemu u većini slučajeva, zbog svoje ranjivosti, tako postaju žrtvama modernog ropstva te su prisiljeni migrirati u zemlje u koje ih prodaju trgovci ljudima (Anti-Slavery International, 2024). Pretpostavlja se da je u 2016. godini od sveukupno 25 milijuna žrtava modernog ropstva 5 milijuna njih prisilno migriralo preko internacionalnih granica dok se u 2022. godini taj broj povećao na 45% ljudi od sveukupnog postotka žrtava modernog ropstva (Population Education, 2019; McAuliffe i Triandafyllidou, 2021). O uzrocima migracija te motivacijama koje potiču individualce i obitelji na migracije govore i **teorije migracija** (Bueno i Prieto-Rosas, 2022).

2.2. Teorije migracija

Teorije migracija dijele se prema mikro, mezo i makro-razini pri čemu teorije mikro-razine, kao što je *push i pull* teorija, uzroke migracija smatraju rezultatom individualnih odluka potaknuti osobnim aspiracijama i željom za boljim životom dok s druge strane, teorije makro-razine poput neoklasične teorije, gledaju migracije kao posljedicu loše ekonomske situacije izvorne zemlje migranta (Wickramasinghe i Wimalaratana, 2016). Teorije mezo-razine uglavnom se nalaze na sredini te objedinjuju i povezuju spoznaje teorija na mikro i makro-razini pri čemu teorije mezo-razine uzroke migracija povezuju sa društvenim odnosima i kao rezultat zajedničke

obiteljske odluke. Iako se uzroci migracija objašnjavaju prema teorijama na sve tri razine, Huzdik (2014) ističe kako je, s obzirom na specifične probleme s kojima se susreće društvo 21. stoljeća, tek par izabranih teorija relevantno za uzroke migracija u suvremeno doba (Huzdik 2014. prema Wickramasinghe i Wimalaratana, 2016). U tom kontekstu, posebno se ističu **neoklasična** i **world system teorija** te **teorija nove ekonomije migracija**.

2.2.1. Neoklasična teorija

Neoklasična teorija jedna je od dominantnijih teorija migracija 21. stoljeća te, iako često smještena pod teorije makro-razine, ona objedinjuje i ideje mikro-razine. Na mikro-razini, ova teorija gleda na migrante kao ljude koji migriraju kao rezultat svojih osobnih odluka i to radi maksimizacije osobne koristi i dobrobiti, odnosno, migriraju iz opravdanih i racionalnih ekonomskih razloga, pri tome vagajući financijske troškove i dobit koju će ostvariti, ali i radi negativne ekonomske situacije u zemljama iz kojih migriraju (Vukas, 2017).

S druge strane, na makro-razini temeljna pretpostavka ove teorije je ta da su razlog internacionalnih migracija geografska neravnoteža između ponude rada i postotka radne snage pa tako ljudi iz regija u kojima postoje niska ponuda rada, višak radne snage i male dnevnice migriraju u regije i zemlje s nedostatkom radne snage, visokim dnevnicama i većom ponudom poslova na tržištu rada (Kurekova, 2011). Kao rezultat takvih migracija zemlje iz koje dolaze migranti očekuju kako će upravo migracije i smanjenje broja stanovništva dovesti do ekonomskog napretka, pada siromaštva, nezaposlenosti i prenaseljenosti u njihovim zemljama pa vlade slabo razvijenih zemalja uglavnom potiču svoje stanovništvo na internacionalne migracije (Massey i sur., 1993. prema Wickramasinghe i Wimalaratana, 2016). Osim napretka u zemalja iz kojih osobe migriraju, teorija pretpostavlja kako će migracije u zemljama prihvata također dovesti do ekonomskog rasta te postepenom stabilizacijom ekonomske situacije u obje zemlje dovesti i do smanjenja migracija u budućnosti (Lewis, 1954; Ranis i Fei, 1961; Harris i Todaro, 1970; Todaro i Maruszko, 1987; Schiff, 1994. sve prema De Haas, 2010).

2.2.2. Teorija nove ekonomije migracija

Teorija nove ekonomije migracija javlja se kao protuodgovor na neoklasičnu teoriju migracija te fokus prebacuje sa mikro-razine (pojedinaac) na mezo-razinu (obitelj, kućanstvo, zajednica), odnosno, teorija navodi kako migracija nije rezultat osobne odluke već da je ono rezultat zajedničke odluke obitelji, kućanstva i sl. o tome da određeni član obitelji treba migrirati u drugu zemlju s ciljem pronalaska zaposlenja (Wickramasinghe i Wimalaratana, 2016). Razlog tome je prvenstveno maksimizacija i povećanje sveukupnih prihoda kućanstva putem prihoda od rada člana obitelji koji je migrirao, te za kojeg se pretpostavlja da će moći doprinijeti više, ali i prihoda od rada ostatka obitelji koja je ostala u svojoj zemlji (Future Learn, 2024).

Maksimizacija sveukupnih prihoda, iako glavni razlog, nije jedini. Prema teoriji, obitelji i kućanstva odlučuju se na to da članovi obitelji migriraju u potrazi za zaposlenjem pri čemu migriranje i zaposlenje u razvijenim zemljama djeluje kao strategija upravljanja rizicima u slučaju potencijalnih problema koji bi mogli nastati na tržištu rada ili u privatnom životu (Wickramasinghe i Wimalaratana, 2016). Naime, razvijene zemlje minimiziraju rizike kroz sustav socijalne pomoći i osiguranja pa tako ako član obitelji zaposlen u jednoj od razvijenih zemalja, primjerice, ostane nezaposlen ili zadobije ozljedu na radu, zasigurno je da će benefecirati i od povlastica koje za takve slučajeve nudi socijalna država, što je rijetko slučaj u nerazvijenim zemljama iz kojih većina migranata i dolazi (Future Learn, 2024). Sukladno s time može se zaključiti kako obitelji ili kućanstva, bez obzira na rizike s kojima bili suočeni i dalje maksimiziraju svoje prihode u puno većoj mjeri nego li što bi to bilo moguće da jedan od članova obitelji nije dobio posao u ekonomski razvijenoj zemlji. Uz to, vrijedi dodati kako je prema teoriji još jedan od razloga migracijama taj da članovi obitelji ili kućanstva migriraju sa željom da sačuvaju dovoljno novaca kako bi se nakon nekog vremena mogli vratiti u svoju zemlju i uložiti stečenu ušteđevinu u obitelj, stambeni prostor kućanstva ili drugim riječima, cjelokupno unaprjeđenje kvalitete života (Cassarino, 2004).

Prema autorima poput Arango (2000) i Haas (2008) nedostaci ove teorije su, kao prvo, pristranosti, a kao drugo to što je ona isključivo protuodgovor na neoklasičnu teoriju migracija jer želi istaknuti kako u većini situacija migracije nisu osobna odluka

već da u toj odluci sudjeluju obitelji ili kućanstva, pri tome u potpunosti zanemarujući pojedinca, njegove odluke, aspiracije i želje (Massey i sur, 1998; Arango, 2000; Haas, 2008., sve prema Kurekova, 2011) Također, autori poput Massey i suradnika (1998), Arango (2000) i Haas (2008) smatraju da se ovom teorijom zanemaruju nesavršenosti i razlike pojedinih tržišta rada jer se uvjeti na tržištima rada razlikuju od zemlje do zemlje, bez obzira jesu li razvijene, te da se zanemaruju stvarni rizici kojima se izlažu članovi obitelji koji migriraju u potrazi za zaposlenjem (Massey i sur., 1998; Arango, 2000; Haas, 2008., sve prema Kurekova, 2011).

2.2.3. Teorija svjetskih sustava

Teorija svjetskih sustava nastala je sredinom 20. stoljeća kao rezultat povijesnih analiza o nagloj ekspanziji kapitalizma u 16. stoljeću te sagledava migracije na makro-razini kao rezultat globalnih i međunarodnih procesa (Kurekova, 2011; Rath i Martiniello, 2012). Prema ovoj teoriji međunarodne migracije su "nusproizvod" globalnog kapitalizma pri čemu kapitalistička struktura gospodarstva potiče promjene koje dovode do niza problema pa tako i migriranja stanovništva perifernih, odnosno siromašnih zemalja (Sassen, 1988., prema Vukas, 2017). Stanovništvo perifernih, siromašnih ili zemalja Trećeg svijeta gravitira prema bogatim zemljama jer su čimbenici povezani s industrijskim razvojem u zemljama Prvog svijeta uzrokovali strukturalne gospodarske probleme te *push* faktore u zemljama Trećeg svijeta (Vukas, 2017).

Prema Rath i Martiniello (2012) pretpostavka teorije jest da su međunarodne migracije očekivana posljedica uključivanja nerazvijenih i nedovoljno razvijenih zemalja u globalno tržište rada, odnosno tržišta svjetske ekonomije te da se, prema Penava (2011), time narušava tradicionalni poredak i struktura gospodarstva nerazvijenih i nedovoljno razvijenih zemalja što tako dovodi do povećanja sklonosti domaćeg stanovništva ka migriranju. Iako je ova teorija vrlo raširena te uvažena, autori poput Massey i suradnika (1998), Arango (2000) i Haas (2008) smatraju kako je ovu teoriju nemoguće empirijski provjeriti te da je primjenjiva samo ako se govori o migracijama na svjetskoj razini (Massey i sur., 1998; Arango, 2000; Haas, 2010., sve prema Kurekova, 2011).

2.3. Migranti i imigranti

Moguće je zaključiti kako je tematika migracija kompleksna tema s obzirom na to da se unutar ove tematike navode različite teorije, uzroci migracija te vrste migracija. Osim toga, potrebno je usmjeriti pozornost i na razlikovanje između migranata te imigranata, emigranata, izbjeglica i tražitelja azila. S obzirom na to da su u današnje vrijeme vrlo aktualne teme vezane uz posljedice useljeništa te rizicima s kojima se susreću useljenici, u nastavku ovog rada fokus će biti stavljen na **imigrante**. Kao što je već spomenuto, imigranti podrazumijevaju osobe koje su došle u određenu zemlju potaknute push faktorima zemlje svojeg uobičajenog stanovanja. Iako su u teoriji imigranti samo jedna od vrsta migranata, zalaganje za potpuno razdvajanje ova dva pojma i dalje je predmetom debate stručnjaka iz tri razloga:

- a) ne isticanjem razlika između migranata i imigranata onemogućuje se potpuno razumijevanje teme migracija (Dictionary.com, 2019)
- b) pojam migranta u suvremenoj literaturi uglavnom se poistovjećuje s migrantskim radnicima koji podrazumijevaju osobe koje se kontinuirano sele u potrazi za poslom dok imigrant podrazumijeva osobu koja se je preselila sa ciljem trajnog nastanjivanja pa se tako nazivanje imigranata migrantima sugerira da se imigranti nisu uselili s ciljem trajnog nastanjivanja i sukladno tome ostvarili određene povlastice i prava (The Migration Observatory, 2024)
- c) migracije se odvijaju unutar državnih granica te preko internacionalnih granica dok se imigracija događa u trenutku kada se osobi u državi preko internacionalnih granica odobri stalni boravak (Preemptive Love, 2019)

Kako bi se izbjegle nejasnoće, u nastavku rada riječ će biti o osobama koje su se uselile s ciljem trajnog nastanjivanja i to u zemlje članice Europske Unije, konkretno Italije i Švedske.

3. IMIGRANTI U ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE

Kao odgovor na pitanje "U koje je zemlje najbolje imigrirati?" najčešće to bivaju zemlje članice Europske Unije. Razlozi zbog kojih se Europska Unija i njezine članice smatraju idealnom destinacijom za trajno nastanjivanje jest prvenstveno to što su 22

zemlje, od sveukupno 38 članica koje okuplja Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD), članice Europske Unije te se smatraju jednim od najrazvijenijih zemalja u svijetu (OECD, 2024). S obzirom na to da OECD okuplja isključivo zemlje koje zagovaraju demokratske vrijednosti, poštivanje zakona i ljudskih prava te otvorenost i transparentnost tržišno-ekonomskih principa, moguće je zaključiti zašto se imigrantima, pogotovo onima iz trećih zemalja, zemlje članice EU čine idealnim za trajno nastanjivanje (European External Action Service, 2021). Uz to, Europska Unija zagovara i slobodnu mobilnost ljudi, kapitala, dobara i usluga pa se tako kontinuirano stvaraju prilike za zapošljavanjem i financijskim, obrazovnim te osobnim napretkom, a kao dodatan *pull* faktor navode se i multikulturalnosti te relativna prihvaćenost različitih kultura (Borjas, 1999; Hager, 2021).

Dokaz da Europska Unija postaja sve poželjnija destinacija za trajno nastanjivanje pokazuje i statistika Eurostata (2024) prema kojoj je od 2013. godine, koja je tada brojila 2 890 780 imigranata, u Europsku Uniju do 2022. godine imigriralo više od 4 milijuna ljudi pa je tako u 2022. godini na područje Europske Unije živjelo sveukupno 6 977 742 imigranata (Eurostat, 2024). Pretpostavlja se kako će u 2024. godini Europska Unija doživjeti povećanje internacionalnog useljništva s obzirom na to kako će, radi problema s kojima se zemlje članice OECD-a suočavaju kao posljedica migrantskih kriza, zakoni i politike vezane uz migracije postrožiti te će se bitno smanjiti broj osoba kojima će biti dopušteno useliti se na teritorij Europske Unije (The Guardian, 2024).

Među svim zemljama članicama EU, kao jedne u nizu zemalja koje imigranti preferiraju za trajno nastanjivanje ističu se i Švedska i Italija. Švedska kao socijalna država smatra se jednom od najsolidarnijih država članice Europske Unije pa tako nije iznenađujuće što je u 2016. godini, za vrijeme trajanja solidarnih migrantskih i azilantskih politika, doživjela porast imigrantskog stanovništva i to za 64 000 više negoli u 2010. godini koja je brojila tek 98 801 imigranata (Statista, 2024). Čak i prije porasta useljništva u 2016. godini, Švedska se je smatrala zemljom s najvećim postotkom stanovništva rođenog u inozemstvu (internationalnih imigranata) od svih zemalja članica OECD-a i to 16% od sveukupnog stanovništva (Farchy i Liebig, 2014). Nakon pojave pandemije COVID-19 u 2020. godini te postupnog postroživanja migrantskih politika i zakona, Švedska je do 2023. godine ponovno doživjela pad u

broju imigranata pa je u 2023. godini na prostoru Švedske tako živjelo njih 94 514 (Statista, 2024). Prema demografskim podacima, u Švedskoj najveći postotak imigranta rođenih u inozemstvu redom čine osobe iz Indije, Poljske, Njemačke, Saudijske Arabije, Kine, Irana, Afganistana, Pakistana i Turske (Statista, 2024).

S druge strane, za razliku od Švedske i njezine solidarnosti, imigranti u Italiju dolaze iz drugih razloga. Naime, imigranti se u Italiju useljavaju iz 5 razloga: ulazak u Italiju je za razliku od drugih zemalja manje kompliciran te su procedure jednostavnije, postepeno podizanje razine društvenog blagostanja, segmentacija talijanskog tržišta rada i stvaranje prilika za pronalazak zaposlenja za imigrante te razvijena ekonomija i stjecanje povlastica te prava kao što su pravo na besplatnu zdravstvenu skrb (King, 1993; Visit World, 2022). Prema zadnjim podacima iz 2022. godine, Italija se nalazi među zemljama sa najvećim postotkom imigranata na svojem teritoriju i to sveukupno njih 5 milijuna, odnosno, 10.4% od sveukupnog stanovništva od čega najveći postotak čine osobe iz Rumunjske, Albanije, Maroka, Bangladeša, Pakistana, Indije, Ukrajine, Brazila, Egipta i Nigerije (Migrun, 2024; OECD iLibrary, 2024).

Iako se razvijene zemlje poput Švedske i Italije naizgled čine idealnim državama za preseljenje, pronalazak zaposlenja, podizanje obitelji, obrazovanje i slično, imigranti su u ovim državama, kao i ostatku Europske Unije, suočeni s nizom izazova od kojih se posebice ističu teškoće u njihovoj potpunoj socijalnoj integraciji. U nastavku rada govor će biti o izazovima s kojima se imigranti u Italiji i Švedskoj suočavaju na pravnoj, političkoj, socijalnoj, ekonomskoj i kulturalnoj razini, a koji "koče" njihovu potpunu integraciju, prihvaćenost i ravnopravno sudjelovanje u društvu (Bisin i Patacchini, 2012; Aliti, 2014).

4. IZAZOVI DRUŠTVENE INTEGRACIJE IMIGRANATA U ŠVEDSKOJ I ITALIJI

Društvena integracija podrazumijeva multidimenzionalni konstrukt koji se definira kao opseg u kojem pojedinci imaju mogućnost sudjelovanja u nizu socijalnih odnosa i aktivnosti te ga obilježava osjećaj zajedništva i identifikacije sa zadanim socijalnim ulogama (Holt-Lundstad i Lefler, 2022). S obzirom na to da je društvena

integracija multidimenzionalan konstrukt, integracija imigranata te politike socijalne integracije migranata najviše se sagledavaju sa:

- a) **pravne i političke razine** unutar kojih se postavlja pitanje jesu li imigranti punopravni članovi političke zajednice koji uživaju u istim pravima kao i ostatak domaćeg stanovništva te
 - b) **socioekonomske razine** koja podrazumijeva ravnopravnost u pristupu socijalnim i ekonomskim pravima te uslugama kao i mogućnosti na tržištu rada
- (Penninx, 2005)

Kao što je već spomenuto, imigranti su u članicama prihvata suočeni s nizom izazova na svim spomenutim razinama pa su tako često žrtve socijalne izolacije, stambene i materijalne deprivacije, otežanog pristupa obrazovanju i tržištu rada te slično. Bitno je naglasiti kako se izazovi socijalne integracije imigranata razlikuju među državama prihvata pa tako dok su, primjerice, imigranti u jednoj državi suočeni s izazovima integracije na kulturalnoj razini, moguće je kako su u nekoj drugoj državi u većoj mjeri suočeni s izazovima na socioekonomskoj razini. Komparativnim pregledom izazova socijalne integracije u Švedskoj i Italiji koja slijedi u daljnjem tekstu cilj je identificirati jesu li imigranti suočeni sa jednakim ili ipak različitim izazovima unutar pojedinih razina u obje zemlje.

4.1. Izazovi društvene integracije imigranata u Švedskoj i Italiji na pravnoj i političkoj razini

Unutar pravne i političke razine pitanje koje se postavlja, kao što je već spomenuto, jest pitanje jesu li imigranti punopravni članovi političke zajednice koji uživaju u istim pravima kao i ostatak domaćeg stanovništva što tako uključuje **pravo na boravak, pravo na stjecanje državljanstva te političku participaciju** na lokalnim, regionalnim i nacionalnim razinama kao što je pravo glasanja na izborima i kandidiranje za izbore (Penninx, 2005; World Health Organization i International Disability Development Consortium, 2010).

4.1.1. Stjecanje prava na boravak i državljanstvo

Prije negoli imigranti mogu steći državljanstvo i postati punopravni članovi zajednice, njima se prvenstveno odobrava pravo na stalni boravak. U slučaju Švedske i stjecanja prava na boravak, ona razlikuje: državljane nordijskih zemalja koje uključuju Dansku sa Farskim otocima, Norvešku, Island te Finsku i Grenland kao autonomni teritorij Danske i stanovnike zemalja članica Europske Unije kojima u pravilu nije potrebna dozvola za boravak već samo prijava pri poreznoj upravi te stanovnike zemalja izvan EU, odnosno, stanovnike "trećih zemalja" kojima je za stjecanje dozvole za boravak potrebna viza, dozvola za rad, studiranje ili provođenje istraživanja (Adam Zeidan, 2024; Nordic Co-operation, 2024). Iako ove tri skupine naizgled moraju ispunjavati različite uvjete kako bi stekli pravo na boravak, u praksi je za imigrante iz sve tri skupine podjednako bitno da zadovoljavaju osnovne ekonomske uvjete kao što su visina prihoda dovoljnih za podmirenje osnovnih životnih potreba te da njihovi stambeni uvjeti zadovoljavaju propisane standarde (Migration Integration Policy Index, 2020; European Commission, 2023).

Izazovi s kojima se imigranti mogu susresti već u samome početku, a koji sprječava njihov put ka stjecanju prava na boravak pa onda i državljanstva jest činjenica da veliki broj imigranata jednom po dolasku u Švedsku ne može pronaći zaposlenje niti osigurati adekvatne stambene uvjete, pogotovo u velikim gradovima poput Stockholma (Sweden Relocators, 2020). Iako se u novije vrijeme pronalazak zaposlenja prilikom dolaska u Švedsku smatra izazovnim, ostvarenje prava na boravak na temelju dozvole za rad, ali i studiranja, u periodu od 1980. do 2012. godine smatralo se jednim od glavnih razloga stjecanja prava na boravak (Aldén i Hammarstedt, 2014).

Ako steknu pravo na stalni boravak, nakon 5 godina boravka imigranti ostvaruju pravo na državljanstvo i to pod uvjetom da mogu dokazati svoj identitet, imaju odobren stalni boravak te iskazuje primjereno i uzorno ponašanje (Hols i Lund, 2020). Iako švedske nacionalne politike integracije zagovaraju pravo na stjecanje državljanstva svih imigranata jer se time potiče naturalizacija, veća prihvaćenost u društvu, unapređenje kvalitete životnog standarda i slično, u slučaju sumnje od potencijalnog ugrožavanja javne sigurnosti, zahtjev za državljanstvo može biti odbijen (Migration Integration Policy Index, 2020).

U odnosu na Švedsku, u slučaju stjecanja prava na boravak, Italija pak razlikuje državljane zemalja članice EU te one koji dolaze iz trećih zemalja. Prema Ministero dell'interno (2024) imigranti iz zemalja članica EU mogu ostvariti pravo na trajni boravak (dulji od 3 mjeseca) pod uvjetom da su **zaposleni** ili **samozaposleni**, **posjeduju zadovoljavajuću razinu prihoda** koja garantira to da imigranti i članovi obitelji neće pasti na "teret" države, **studiraju** ili **odrađuju pripravništvo** te su u **srodstvu s osobom koja u Italiji već ima odobren trajni boravak**. S druge strane, kako bi stekli pravo na trajni boravak, Italija od imigranata iz trećih zemalja zahtjeva **prijavu za izdavanje dozvole za boravak** i to u roku od 8 dana od ulaska u Italiju te da razlog boravka duljeg od 3 mjeseca mogu **opravdati nekom vrstom dozvole** kao što je dozvola za rad, studiranje, obavljanje pripravništva, znanstvenih istraživanja ili dokaz o planiranim investicijama na području Italije (Politecnico di Torino, 2024). Campani (2007) navodi kako će, s obzirom na sve češće migrantske krize, s vremenom dozvole, pogotovo radne dozvole, sve više postajati uvjet za sam ulazak u Italiju negoli što će to biti za stjecanje prava na boravak. Iako su imigranti jednom kada steknu pravo na trajni boravak zaštićeni, oni i dalje mogu izgubiti svoj status u slučaju počinjenja ozbiljnog zločina ili čak boravka izvan Italije duljeg od 1 godine (Migrant Integration Policy Index, 2020).

Prema Migrant Integration Policy Index (2020) stjecanje prava na državljanstvo u Italiji predstavlja izazovan i dugotrajan birokratski proces na temelju čega se Italija smatra jednom od zemalja u kojima je najteže ostvariti državljanstvo. Talijansko državljanstvo imigranti mogu ostvariti na 3 načina: na temelju **dozvole za boravka** s time da je ovaj način najizazovniji s obzirom na to da imigranti trebaju čekati više od 10 godina kako bi ga ostvarili, zatim putem **braka** sa talijanskim državljaninom rođenim u Italiji te prema načelu **Jure Sanguinis**, odnosno, ukoliko mogu dokazati da im netko od predaka potječe iz Italije s time da ako je taj predak bila žena rođena prije 1948. godine i nije stekla državljanstvo u nekoj drugoj zemlji, to državljanstvo pripada onima rođenim tek nakon 1948. godine (Italian Dual Citizenship, 2024). S obzirom na to da je proces ostvarenja državljanstva u Italiji dugotrajniji te specifičniji proces od onoga u Švedskoj, imigranti u Italiji trebaju čekati godinama kako bi ostvarili pravo na punopravnu političku participaciju.

4.1.2. *Sudjelovanje u političkim procesima*

Švedska je prepoznata kao jedna od prvih zemalja članica Europske Unije koja imigrantima priznaje pravo izlazaka na lokalne i regionalne izbore i to 1975. godine, pod uvjetom da imaju registriran legalan boravak dulji od 3 godine pri čemu su iznimka doseljenici iz nordijskih zemalja koji imaju pravo glasanja nakon 2 godine boravka (Riniolo, 2016; Sevi i sur., 2020; Ericsson, 2021).

Nizom istraživanja uočeno je kako zapadne zemlje registriraju vrlo nisku uključenost imigranata u političke procese te nisku razinu znanja o političkoj sferi zemlje u koju su se doselili, no Švedska se može istaknuti kao iznimka (Fennema i Tillie, 2001; Gonzales-Ferrera, 2011; Adman i Strömblad, 2017., sve prema Adman i Strömblad, 2018). Naime, Švedska svojim integrativnim politikama potiče imigrante na sudjelovanje u političkim procesima te dovodi do smanjenja jaza između imigranata i domaćeg stanovništva u područjima političke participacije, uključenosti, povjerenja i zadovoljstva pri čemu se i samo znanje imigranata o političkoj sferi Švedske povećava i postaje jednako znanju domaćeg stanovništva (Adman i Strömblad, 2018; Migration Policy Index, 2020).

Osnivanje politički orijentiranih udruga imigranata Švedska ne samo da dopušta već i promovira te potiče njihovo osnivanje, financira ih te uključuje u suradnju sa ostatkom civilnog sektora (Soininen, 1999; Karan, 2008; Myrberg, 2011., sve prema Soininen i Qvist, 2021). Jedini nedostatak u ovome području Migrant Policy Index (2020) ističe kako Švedska za razliku od ostalih zemalja ne osigurava službenu strukturu za dijalog između političkih udruga imigranata i državnih vlasti te političara. Imigranti u Švedskoj ostvaruju pravo i na pridruživanje političkim strankama te kandidiranje za izbore, no ono predstavlja izazov. Naime, Soininen i Qvist (2021) ističu kako stranke rade bitnu razliku između "svojih ljudi" i stranaca pa tako ako i nominiraju imigranta za određeni položaj u stranci, on/a najčešće bivaju stavljeni na pozicije kojima se u pravilu ne garantira sigurnost ostanka u stranci. U odnosu na to, imigranti koji žele izgraditi karijeru u području politike te ostvariti određeni status u švedskom društvu u većini slučajeva bivaju zakinuti i spriječeni od daljnjeg profesionalnog napretka.

Za razliku od Švedske, imigranti u Italiji se po pitanju prava na političku participaciju nalaze u znatno nepovoljnijoj situaciji. Prema službenim podacima Ministero de'll interio (2024) imigranti u pravilu nemaju pravo izlazaka na izbore sve dok ne steknu državljanstvo, osim dvije iznimke: imigranti iz zemalja članica EU imaju pravo sudjelovanja na izborima za Europski Parlament pod uvjetom da podnesu molbu načelniku općine u kojoj imaju registriran boravak najmanje 90 dana prije datuma održavanja izbora te imaju pravo sudjelovanja na općinskim izborima pod uvjetom da su podnijeli molbu načelniku općine u kojoj imaju registriran boravak barem 40 dana prije dana održavanja izbora. Ono što je rezervirano samo za državljane rođene u Italiji jest kandidiranje za izbore dok imigranti stječu pravo sudjelovanja na lokalnim i regionalnim izborima tek dok steknu državljanstvo pri čemu proces stjecanja državljanstva predstavlja izazov ka putu prema potpunoj političkoj integraciji (Gatti i sur., 2021). Pretpostavlja se da se nepovoljna situacija po pitanju političke participacije imigranata neće promijeniti sve dok zemljom prevladava vlast nacionalnih anti-imigrantskih stranaka koje se protive potpunoj integraciji imigranata u talijansko društvo (Zinccone, 2010).

Tablica 1. Komparativni prikaz integracije imigranata na pravnoj i političkoj razini u Švedskoj i Italiji

Švedska

Italija

<p>Dozvola za boravak</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stjecanje prava pod uvjetom da imaju prihode kojima mogu zadovoljiti osnovne životne potrebe te da njihovi stambeni uvjeti zadovoljavaju propisane standarde • Nemogućnost pronalaska zaposlenja i adekvatnih stambenih uvjeta potrebnih za ostvarenje prava na dozvolu 	<ul style="list-style-type: none"> • Osobe rođene u zemljama članicama EU pod uvjetom da su zaposleni ili posjeduju zadovoljavajuću razinu prihoda studiraju ili odrađuju pripravništvo te su u srodstvu s osobom koja u Italiji već ima odobren trajni boravak • Osobe rođene u trećim zemljama pod uvjetom da mogu razlog dolaska opravdati nekom vrstom dozvole; obvezna prijava za stjecanje dozvole za boravak
<p>Stjecanje državljanstva</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nakon 5 godina boravka na području Švedske; politike integracije usmjerene prema povećanju prihvaćenosti imigranata, poboljšanju njihova socioekonomskog statusa itd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dugotrajan i birokratiziran proces • Ostvarenje državljanstva putem dozvole za boravak (tek nakon 10 godina boravka), braka sa osobom rođenom u Italiji te putem srodstva sa osobom rođenom u Italiji

<p>Politička participacija</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pravo na sudjelovanje na lokalnim i regionalnim izborima nakon 3 godine boravka; iznimka imigranti iz nordijskih zemalja (2 godine boravka) • Pravo na osnivanje udruga imigranata, financirane od strane države 	<ul style="list-style-type: none"> • Imigranti su isključeni iz procesa glasovanja na izborima dok ne ostvare državljanstvo, osim 2 iznimke (općinski izbori i izbori za EU Parlament, s time da moraju zadovoljiti određene uvjete) • Kandidiranje za izbore rezervirano samo za osobe rođene u Italiji
---------------------------------------	---	--

S obzirom na to da su imigranti u Italiji isključeni iz najvažnijih procesa političke participacije zbog činjenice da na stjecanje državljanstva moraju čekati preko 10 godina ili ga ostvariti putem braka ili srodstva isključivo sa osobama rođenim u Italiji te da su zemljom raširene anti imigrantske politike, zaključak je da se imigranti suočavaju s izazovima na pravnoj i političkoj razini. S druge strane, moguće je zaključiti kako su u Švedskoj, za razliku od Italije, imigranti uspješnije pravno i politički integrirani u društvo.

4.2. Izazovi društvene integracije imigranata na socioekonomskoj razini u Švedskoj i Italiji

Socioekonomska razina u kontekstu društvene integracije imigranata podrazumijeva ravnopravnost s ostatkom društva po pitanju pristupa socioekonomskim pravima te uslugama. U fokusu interesa se ponajviše ističu integracija imigranata na **tržištu rada, pristup zdravstvenim i obrazovnim uslugama te stanovanju i smještaju**. Na temelju analize studija slučaja o segregaciji unutar zemalja Europske Unije, Fancini (2013) ističe Švedsku i Italiju kao reprezentativne primjere zemalja suočenih s problemom socioekonomske i prostorne

segregacije imigranata. Analizom u nastavku rada, cilj je identificirati je li to u potpunosti točno, u kojim područjima se imigranti suočavaju s najviše izazova i koje razlike u izazovima socioekonomske integracije postoje između Švedske i Italije.

4.2.1. Pristup tržištu rada

U periodu od 1980. do ranih 1990. godina zahtjevi švedskog tržišta rada počinju podlijevati naglim promjenama (Bevelander, 2000). Serijska proizvodnja, automatizacija i specijalizacija postaju zamijenjene timskim radom i utjecajem na radni proces te potrebom za informalnim vještinama poput kulturološki specifičnog znanja, jezičnih vještina, razumijevanja različitih obrazaca ponašanja u timskom radu te uspostavljanja i održavanja odnosa sa vlastima i organizacijama tržišta rada (Bevelander, 2000; Knocke, 2000). Novi zahtjevi u području ljudskih resursa stavljaju pritisak na poslodavce pa tako oni postaju sve više diskriminatorni prilikom procesa zapošljavanja imigranata pošto oni "ne posjeduju tražene specifične kulturološke i jezične vještine" te, u kombinaciji sa promjenama na području švedske ekonomije, ostavljaju negativan utjecaj na mogućnost zapošljavanja te zadržavanja stalnog zaposlenja imigranata (Bevelander, 2000; Mattsson, 2001. prema Lorentsson, 2015).

Kao dodatni razlozi zbog kojih su u Švedskoj u većem postotku zapošljavaju osobe rođene u Švedskoj od doseljenika jesu i razlike u obrazovanju te sumnja poslodavaca u kvalitetu postignutog obrazovanja, jezična barijera, promjene u gospodarstvu te porast diskriminacije, no kao bitan podatak istaknuta je činjenica da iako jesu imigranti, oni iz zemalja članica EU lakše pronalaze zaposlenje od imigranata pristiglih iz trećih zemalja (Lemaître, 2007; Bevelander, 2009. prema Bevelander i Pendakur, 2012; Bevelander i Pendakur, 2012). Kao dodatan problem s kojim se ponajviše susreću imigranti iz trećih zemalja jest i aktivno odbijanje poslodavaca da zaposle osobe koje dolaze iz visokokonfliktnih zemalja te zemalja sa znatno različitijim kulturama kao što su Afrikanci i Azijati (Englund, 2002; Aldén i Hammarstedt, 2014; Banaś, 2021).

U pokušaju uspješnije ekonomske integracije imigranata, Švedska 2015. godine pokreće reformu integrativne politike imigranata čiji je krajnji cilj bilo poboljšati i ubrzati integraciju imigranata na tržište rada te povećati njihove mogućnosti

zaposlenja putem pružanjem edukacija unapređenja jezičnih, obrazovnih i karijernih vještina (Migration Integration Policy Index, 2020; Banaś, 2021). Reforma integrativne politike imigranata ispostavila se donekle uspješnom u konceptualnom okviru; imigrantima se omogućio brži proces ulaska na tržište rada te su ostvarili veću mogućnost biti zaposleni na poslovima sukladnim razinom kvalifikacije (Banaś, 2021). Iako reforma donosi određene promijene, proces zapošljavanja i uvjeti rada imigranata u Švedskoj i dalje ostaju izazov pogotovo kada se u obzir uzmu činjenice da: osobe sa visokom razinom obrazovanja teško pronalaze posao u svojoj struci, primorani su zaposliti se na niskoplaćenim i niskokvalificiranim poslovima za razliku od osoba rođenih u Švedskoj koje dolaze na visokokvalificirane položaje i s nižim razinama znanja, obrazovanja te kvalifikacija, nakon godina rada ostvaruju sveukupno manje prihode od zaposlenika rođenih u Švedsku te to da oni koji dođu u Švedsku na temelju radne dozvole, tom su dozvolom vezani za istog poslodavca 2 godine što već u početku znatno sputava njihovu slobodu kretanja na tržištu rada (Englund, 2002; Lemaître, 2007; Dahlstedt, 2017). Italiju kao i Švedsku karakterizira činjenica da je njima, za razliku od osoba rođenih u Italiji, puno teže pronaći stabilno zaposlenje i to uglavnom zbog kulturoloških razlika, jezične barijere i diskriminatornih politika (Migration Integration Policy Index, 2020).

Ono što uvelike razlikuje Italiju od Švedske jest to da su imigranti sa visokom razinom obrazovanja relativno prihvaćeni na tržištu rada, lako dolaze do zaposlenja u skladu sa svojim kvalifikacijama te uživaju povoljan društveni status, no pod uvjetom da njihove diplome zadovoljavaju rigorozne talijanske standarde (Fullin i Reyneri, 2011; IncludEU, 2024). Veći problem nastaje prilikom zapošljavanja osoba sa niskom razinom kvalifikacija s obzirom na to da njihove vještine nisu u skladu s potražnjom na talijanskom tržištu rada pa je tako vidljiva niska zastupljenost imigranata na poslovima na kojima je, primjerice, potreban ručni i fizički rad (*manual work*) (Fullin i Reyneri, 2011). Drugim riječima, Italiji nisu potrebni nisko educirani imigranti koji uglavnom čine veliki dio populaciju imigranata pridošlih u Italiju pa promatrajući situaciju iz ove perspektive, nije iznenađujuće što statistički podaci ukazuju na visoki postotak nezaposlenosti imigranata.

Za razliku od ostalih zemalja EU, talijanski poslodavci i biznismeni voljni su zapošljivati imigrante i sa niskom razinom obrazovanja te kvalifikacijama, no u tome

ih sprječavaju lokalne vlade i organizacije koje se izričito protive zapošljavanju imigranata jer ih smatraju "društvenom opasnošću i beskorisnim parazitima" (Ambrosini, 2001). Prema tome navodu, moguće je zaključiti kako problemu nezaposlenosti niskokvalificiranih imigranata ne doprinosi samo nepodudaranje sa potražnjom njihovih vještina na tržištu rada već i utjecaj diskriminatornih vlada te institucija na odluke poslodavaca. Ono čemu doprinosi izravna diskriminacija jest i potplaćenost imigranata čija je plaća za 30% manja od plaće osoba rođenih u Italiji za iste poslove (Dell'Aringa i Pagani, 2011; IncludEU, 2024).

4.2.2. *Pristup zdravstvenim i obrazovnim uslugama*

Po pitanju pristupa zdravstvenim uslugama, imigranti se nalaze u dobrom položaju i u Italiji i u Švedskoj. Naime, Švedska pruža besplatnu zdravstvenu skrb legalnim imigrantima na istoj razini kvalitete kao i osobama rođenim u Švedskoj, upoznati su sa svojim pravima te redovno bivaju obaviješteni o svim povlasticama te pomoći koja im se može pružiti unutar zdravstvenog sustava (Migration Integration Policy Index, 2020). Inkluzivnim politikama prema kojima se pristupu zdravstvenim uslugama imigranti izjednačavaju s ostatkom domaćeg stanovništva znatno se smanjuju nejednakosti u kvaliteti pružanja usluga čime su se tijekom zadnjih godina u znatnoj mjeri smanjili brojevi prijavljenih slučajeva imigranata sa zdravstvenim problemima poput kroničnih bolesti i bolesti starije dobi te smrtnost (Migration Integration Policy Index, 2020). U Italiji, s druge strane, svi imaju pravo na pristup zdravstvenoj skrbi, no pristup određenim uslugama i povlasticama ostvariv je samo ako imigrant ima važeću dozvolu za boravak (*permesso di soggiorno*) (Refugee.info Italy, 2024).

Iako pristup zdravstvenim uslugama, prilikom pristupa obrazovanju u Italiji imigranti se susreću za određenim izazovima, za razliku od Švedske u kojoj se imigranti nalaze u znatno boljoj poziciji prilikom pristupa obrazovanju. Po pitanju integracije imigranata, u teoriji je Švedski obrazovni sustav istaknut kao jedan od kvalitetnijih i inkluzivnijih obrazovnih sustava u svijetu (Migration Policy Index, 2020). Djeci i mladim imigrantima omogućeni su pristup svim razinama obrazovanja, od osnovnoškolskog do visokog, te pohađanju obrazovanja sa onima rođenima u Švedskoj pod uvjetom da su 2 ili 3 godine proveli pohađajući uvodni nastavni program

namijenjen za djecu imigrante (Bunar, 2017). Pristup obrazovanju nemaju samo djeca i mladi imigranti te djeca imigranata već i odrasli pa tako, primjerice, Švedska odraslim imigrantima pruža mogućnost priključivanju besplatnim programima tečajeva švedskog jezika pod nazivom Swedish for immigrants te općinskom *Komvux* i posebnom *Särvux* obrazovanju (Ahlgren i Rydell, 2020; European Commission, 2014; Papadopoulos, 2024).

Kao što je već spomenuto, švedski sustav inkluzivan je u teoriji s obzirom na to da su u sustavu obrazovanja djeca i mladi suočeni sa dva glavna izazova. Kao prvi izazov istaknuto je to kako iako djeca imigranti pohađaju zasebni uvodi nastavni program koji bi ih trebao pripremiti za mogućnost praćenja nastave prema švedskom sistemu, jednom kada krenu pohađati nastavu s djecom rođenom u Švedskoj oni dolaze neadekvatno pripremljeni pri čemu nailaze na teškoće u praćenju gradiva pa tako i daljnjem školskom uspjehu koji uključuje prolazan uspjeh na završnim ispitima, prijevremeno ispadanje iz obrazovanja, upis u više razine obrazovanja i slično (Santagati i Colombo, 2010; Bunar, 2017). Drugi izazov usko je vezan s prvim, no proizlazi iz činjenice da djeca imigranti ostvaruju slabiji školski uspjeh zbog demografske disproporcionalnosti pri čemu obrazovne institucije u nekim regijama imaju veliki postotak učenika imigranata dok su u nekima imigranti podzastupljena skupina što posljedično dovodi do razlika u kvaliteti obrazovanja (OECD Education and Skills Today, 2019). S obzirom na aktivne reforme obrazovne integracije imigranata, kroz naredne godine očekuje se znatno unapređenje u uvjetima obrazovanja djece i mladih imigranata (Bunar, 2017).

Kao i u Švedskoj, imigranti u Italiji imaju pristup svim razinama osnovnog obrazovanja, no postotak upisa u visokoškolske ustanove znatno je manji s obzirom na to da djeca imigranata ne dobivaju skoro nikakvu pomoć prilikom upisivanja u visokoobrazovne ustanove i teško dolaze do informacija o pristupu visokom obrazovanju (Migration Integration Policy Index, 2020). Ono što djeci i mladim imigrantima predstavlja jedne od većih obrazovnih izazova slično je izazovima s kojima se suočavaju djeca i mladi u Švedskoj, a to su neadekvatna priprema i teškoće u praćenju nastave na talijanskom jeziku i demografska disproporcionalnost, odnosno, različitosti u zastupljenosti imigranata u obrazovnim institucijama između različitih područja što dovodi do razlika u kvaliteti obrazovanja (De Paola i Brunello, 2016).

Ono što se u slučaju Italije može istaknuti kao dodatan izazov jesu i problemi socijalizacije unutar multietničkih škola u kojima su mladih imigranti često žrtve rasizma što, iako naizgled nebitno, uvelike utječe na njihovo mentalno stanje pa tako i školski uspjeh (Santagati, 2015).

4.2.3. Stanovanje i stambeni uvjeti

Marginalizirane skupine unutar zemalja Europske Unije suočene su problemima segregacije, pogotovo **etničko prostorne segregacije**, koja označava segregaciju dvije ili više različitih društvenih skupina unutar jednog geografskog područja (općina, regija, veliki gradovi) na temelju neke od specifičnih karakteristika kao što su rasa i nacionalnost te **stambene deprivacije** (Fancini, 2013; Timberlake i Ignatov, 2015). Iako prema Informationsvergie (2023) u Švedskoj svi imaju pravo na stanovanje, prihvatljive životne uvjete i uključenost u lokalnu zajednicu bez obzira na nacionalnost, rasu, spol, vjeru i slično, u praksi je situacija drugačija.

Švedska je do 2005. godine bila poznata kao država koju je "bilo teško poistovjetiti sa problemom prostorne segregacije", no dolaskom sve većeg broja imigranata, migranata te izbjeglica, Švedska je tako bila osuđena na "propast" po pitanju pristupa stanovanju s obzirom na to da se je broj potražnje stanovanja povećavao dok se je ponuda proporcionalno smanjivala i stanovanje postajalo sve skuplje (Christopers, 2013; Trycha, 2020; Molin, 2020. sve prema Torres, 2022). Pridošli imigranti koji, uz to što i zbog kombinacije ostalih socioekonomskih izazova ne mogu pronaći adekvatno stanovanje, postali su osuđeni na život u segregiranim susjedstvima i uvjetima toliko lošim da prelaze sve propisane nacionalne standarde (Friedrich Ebert Stiftung, 2020). S obzirom na loše životne uvjete, pri čemu je jedan od većih vlaga, imigranti i njihova djeca skloni su razvoju zdravstvenih problema u većoj mjeri od ostatka stanovništva, pogotovo astme i atopijskih poremećaja (Richter i sur., 2018). U nekim slučajevima imigranti pak nemaju pristup ikakvom obliku stanovanja te su osuđeni na beskućništvo (Amnesty International, 2018).

Bitno je napomenuti da Švedska iskazuje interes za suzbijanje ovog problema putem donošenja politika u područjima integracije imigranata i pokretanjem različitih inicijativa te programa, no kao jedan od primjera da je ono neuspješno predstavlja program The Million Programme kojim se uspješno pokrenula izgradnju visoko

kvalitetnih stanova, no s druge strane, kuće u koje bi stao veći broj osoba bile su vrlo nekvalitetne i, osim toga, smještene u zabačenim, siromašnim susjedstvima bez pristupa adekvatnim uslugama (Cars i Martinson, 2001. prema Fanicni, 2013). Činjenica je da iako Švedska pokušava riješiti ovaj problem, prostorna i stambena segregacija (pogotovo u urbanim područjima), nejednakosti u pristupu stanovanju i kvaliteti stambenih uvjeta imigranata nastavljaju rasti, postaju sve veći socijalni problem te onemogućuju potpunu socijalnu integraciju (Andersson, 2007). Dodatno, za razliku od domaćeg stanovništva, imigranti su u puno manjem postotku i vlasnici nekretnina s obzirom na to da teže nalaze poslove i zarađuju manje u odnosu na ostatak stanovništva pa posljedično ne mogu priuštiti nekretnine koje su skupe i za švedske standarde (Christopers i O'Sullivan, 2018. prema Torres, 2022).

Sa izazovima etničko prostorne segregacije i stambene deprivacije suočeni su i imigranti u Italiji i to ponajviše u urbanim područjima poput Palerma, Milana i Rima (Busetta i sur., 2015; Benassi i sur., 2022). Imigranti u Italiji u većini slučajeva nemaju pristup adekvatnom stanovanju te žive u marginaliziranim periferijama grada pri čemu ih na putu ka osiguravanju kvalitetnijih životnih i stambenih uvjeta, osim nemogućnosti toga da ih priušte, sputava i **stambena diskriminacija** (Ministry of foreign affairs and international cooperation, 2021). Stambena diskriminacija označava ilegalno neprihvatljivo ponašanje, tretiranje i aktivno odbijanje potencijalnih najmoprimaca i kupaca na temelju njihove rase, nacionalnosti, vjere, seksualne orijentacije i slično (Bankrate, 2023). Kao posljedica kombinacije otegotnih čimbenika, neki imigranti osuđeni su na skvotanje, život u privremenim nekonvencionalnim nastambama, neprimjerenim stambenim uvjetima i ekstremno prenaseljenim prostorima koje ih u pravilu čine beskućnicima (FEANTSA,2005).

Iako se može zaključiti kako se veliki postotak imigranata suočava s navedenim izazovima, bitno je istaknuti da su rezultati studije slučaja u prostornoj segregaciji imigranata u Palermu kao reprezentativnom primjeru, pokazali da postoje znatne razlike u segregaciji između različitih etničkih skupina pa su tako, primjerice, Šri Lančani najmanje segregirani, Rumunji pripadaju srednjoj klasi dok su u najvećem postotku prostorno segregirani imigranti iz Bangladeša (Busetta i sur., 2015). Takve razlike u prostornoj segregaciji između etničkih manjina mogu se objasniti i fenomenom dobrovoljne prostorne segregacije kao što je to vidljivo na primjeru

Napulja u kojem se imigranti dobrovoljno odlučuju na život u područjima u kojima pretežito žive imigranti istih, ali i različitih uvjerenja, nacionalnosti i rasa (Mazza i sur., 2018). S obzirom na to, moguće je zaključiti kako prostornoj segregaciji ne doprinose isključivo promijene u ekonomiji, nacionalizam i nacionalističke vlade, diskriminacija i rasizam, dok je stambena deprivacija i diskriminacija uvelike utjecana ovim faktorima (Amnesty International, 2019).

Tablica 2. Komparativni prikaz integracije imigranata na socioekonomskoj razini u Švedskoj i Italiji

	Švedska	Italija
Tržište rada	<p>Visoka nezaposlenost zbog orijentacije tržišta na specifične kulturološke i jezične vještine</p> <p>Diskriminacija poslodavaca prilikom zapošljavanja (imigranti iz trećih zemalja najčešće žrtve diskriminacije)</p> <p>Zastupljenost na nižim radnim pozicijama bez obzira na kvalifikacije</p> <p>Potplaćenost u odnosu na ostatak švedskog stanovništva</p>	<p>Izazovi u pronalasku zaposlenja zbog kulturoloških razlika, jezične barijere i diskriminatornih politika</p> <p>Visoko educirani imigranti imaju veće šanse biti zaposleni, no njihove diplome moraju zadovoljavati talijanske standarde</p> <p>Visoka nezaposlenost niskokvalificiranih osoba jer nisu u skladu sa potražnjom na talijanskom tržištu rada</p> <p>Pretežit utjecaj nacionalističkih i diskriminatornih vlada koje se protive integraciji imigranta</p>

		Potplaćenost za rad iste vrste
Zdravstvene usluge	Pravo na besplatnu zdravstvenu skrb	Pravo na besplatnu zdravstvenu skrb Pristup određenim zdravstvenim uslugama uvjetovan posjedovanjem dozvole za boravak
Obrazovanje	Pravo pristupa svim razinama obrazovanja za djecu, mlade i odrasle Nedovoljna pripremljenost djece i mladih za pohađanje nastavnog programa Razlike u kvaliteti obrazovanja zbog demografske podzastupljenosti imigranta u školama = poteškoće u školskom uspjehu	Izazovi identični onima u Švedskoj Problem rasizma u školama
Stanovanje i stambeni uvjeti	Problem prostorne segregacije i stambene deprivacije Otežan pristup stanovanju, adekvatnim stambenim uvjetima i posjedovanju vlastitih nekretnina	Izazov prostorne segregacije, stambene deprivacije i stambene diskriminacije Stambena diskriminacija kao jedan od glavnih uzroka nemogućnosti pristupa adekvatnom stanovanju; rezultira beskućništvom Fenomen dobrovoljne prostorne segregacije

Na temelju analize izazova socijalne integracije u Švedskoj i Italiji, moguće je zaključiti kako su po pitanju socioekonomske integracije imigranti u obje zemlje

suočeni sa pretežito jednakim izazovima na području tržišta rada, obrazovanja i stanovanja te segregacije. Uočeno je kako imigranti, iako u teoriji imaju pristup svim navedenim socioekonomskim pravima i uslugama, u praksi se suočavaju sa tržišnom i stambenom diskriminacijom te razlikama u kvaliteti obrazovanja. Prednost u obje zemlje jest to da imigranti imaju pravo na kvalitetnu i jednaku zdravstvenu skrb.

5. ZAKLJUČAK

Suvremeno društvo suočava se s nizom socijalnih, političkih, ekoloških, ekonomskih i ostalih izazova zbog kojih se osobe iz, ponajviše slabo razvijenih zemalja, sve više odlučuju na potragu za boljim životom u visoko razvijenim zemljama poput članica Europske Unije. Iako se većina zemalja članica EU smatra socijalnim državama koje potiču socijalnu integraciju imigranata i ostalih marginaliziranih skupina, imigranti su jednom po dolasku suočeni s diskriminacijom, segregacijom, rasizmom te ostalim izazovima koji priječe put ka njihovoj potpunoj integraciji na pravnoj, političkoj te socioekonomskoj razini.

Na primjeru Švedske vidljivo je kako su imigranti relativno dobro pravno i politički integrirani u društvo s obzirom na to ostvaruju pravo na boravak i državljanstvo bez prevelikih komplikacija, pa potom i političku participaciju. S druge strane, proces stjecanja državljanstva u Italiji dugotrajan je i birokratiziran proces koji dovodi do toga da imigranti trebaju čekati godinama kako bi ostvarili pravo na potpunu političku participaciju u kojoj ju istovremeno sprječavaju i diskriminatorne nacionalističke vlasti. Negativan utjecaj pristrane talijanske vlasti vidljiv je i prilikom socioekonomske integracije imigranata koji se suočavaju s visokim postotkom nezaposlenosti, stambenom i tržišnom diskriminacijom, prostornom segregacijom i razlikama u kvaliteti obrazovanja.

Sa sličnim izazovima na socioekonomskoj razini suočeni su i imigranti u Švedskoj, iako se njihova slaba integriranost na ovoj razini može pripisati posljedicama do kojih su dovele promjene u gospodarstvu, ekonomiji te sve većoj orijentacija tržišta rada na vještine koje uglavnom posjeduju samo osobe rođene u Švedskoj. Sve češće migrantske krize i useljavanje sve većeg broja radnih te ekonomskih imigranata

dovode do stambene deprivacije i prostorne segregacije s obzirom na to da se u Švedskoj i Italiji potražnja povećava, a ponuda smanjuje, iako ovaj problem postaje sve karakterističniji i za ostale zemlje članice Europske Unije.

Zaključno, ovim komparativnim pregledom utvrđeno je da se imigranti u obje zemlje suočavaju se izazovima društvene integracije na svim razinama, iako u puno manjoj mjeri na pravnoj razini i prilikom pristupa zdravstvenim uslugama gdje je integracija imigranata uspješnija od ostalih spomenutih područja. Vidljiva je potreba u reformi politika i programa integracije imigranata te djelovanje aktera na regionalnim i lokalnim razinama koji bi se trebali što više uključiti u promociju integracije imigranata i zagovarati njihovu potpunu ravnopravnost u svim područjima društvenog života.

6. LITERATURA

1. Adam Zeidan (2024). *Nordic countries*. Posjećeno 5. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Britannica <https://www.britannica.com/place/Nordic-countries>
2. Adman, P., & Strömblad, P. (2018). Political integration in practice: Explaining a time-dependent increase in political knowledge among immigrants in Sweden. *Social Inclusion*, 6(3), 248-259.
3. Ahlgren, K., & Rydell, M. (2020). Continuity and change. Migrants' experiences of adult language education in Sweden. *European journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 11(3), 399-414.
4. Ahmad, H. I., Ahmad, M. J., Jabbir, F., Ahmar, S., Ahmad, N., Elokil, A. A., & Chen, J. (2020). The domestication makeup: Evolution, survival, and challenges. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 8, 103.
5. Aldén, L., & Hammarstedt, M. (2014). Integration of immigrants on the Swedish labour market: recent trends and explanations.
6. Aliti, L. (2014). IMMIGRANTS'INTEGRATION IN SWEDEN: Swedish young adults' perceptions and attitudes.
7. Ambrosini, M. (2001). The role of immigrants in the Italian labour market. *International Migration*, 39(3), 61-83.

8. Amnesty International (2018). *Sweden: Homeless Roma and other EU migrants face widespread discrimination and dangerous conditions*. Posjećeno 17. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Amnesty International <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2018/11/homeless-roma-and-other-eu-migrants-face-widespread-discrimination-and-dangerous-conditions-in-sweden/>
9. Amnesty International (2019). *Italy: Refugees and Migrants' Rights Under Attack*. London: Peter Bensons House.
10. Amnesty International (2024). *Refugees, Asylum Seekers and Migrants*. Posjećeno 6. travnja 2024. na mrežnoj stranici Amnesty International <https://www.amnesty.org/en/what-we-do/refugees-asylum-seekers-and-migrants/>
11. Andersson, R. (2007). Ethnic residential segregation and integration processes in Sweden.
12. Anti-Slavery International (2024). *Migration and trafficking*. Posjećeno 4. travnja 2024. na mrežnoj stranici Anti-Slavery International <https://www.antislavery.org/what-we-do/migration-and-trafficking/>
13. Australian Red Cross (2024). *Refugee and asylum seeker facts*. Posjećeno 06. travnja 2024. na mrežnoj stranici Australian Red Cross <https://www.redcross.org.au/act/help-refugees/refugee-facts/>
14. Banaś, M. (2021). Migrant integration policy in Sweden after 2015. A revised approach in the shadow of the migration crisis. *Fuori Luogo. Rivista di Sociologia del Territorio, Turismo, Tecnologia*, 9(1), 69-85.
15. Bankrate (2023). *Housing discrimination: What homebuyers and sellers need to know*. Posjećeno 18. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Bankrate <https://www.bankrate.com/real-estate/housing-discrimination/>
16. Benassi, F., Crisci, M., Matthews, S. A., & Rimoldi, S. M. L. (2022). Migrants' population, residential segregation, and metropolitan spaces-insights from the Italian experience over the last 20 years. *Migration Letters*, 19(3), 287-301.
17. Bevelander, P. (2000). *Immigrant employment integration and structural change in Sweden, 1970-1995* (Vol. 15). Lund University.

18. Bevelander, P., & Pendakur, R. (2012). Citizenship, co-ethnic populations, and employment probabilities of immigrants in Sweden. *Journal of International Migration and Integration*, 13, 203-222.
19. Bisin, A., & Patacchini, E. (2012). Cultural integration in Italy. *Cultural Integration of Immigrants in Europe*, 125.
20. Borić, I. (2024). *Migracije*. Posjećeno 6. travnja 2024. na mrežnoj stranici Google Sites <https://sites.google.com/view/stanovnistvo/migracije>
21. Borjas, G. J. (1999). *Economic research on the determinants of immigration: lessons for the European Union* (Vol. 438). World Bank Publications.
22. Bueno, X., & Prieto-Rosas, V. (2022). Migration theories. In *Encyclopedia of Gerontology and Population Aging* (pp. 3215-3223). Cham: Springer International Publishing.
23. Bunar, N. (2017). Migration and education in Sweden: Integration of migrants in the Swedish school education and higher education systems. *NESET II ad hoc Question*, 3, 1-19.
24. Busetta, A., Mazza, A., & Stranges, M. (2015). Residential segregation of foreigners: an analysis of the Italian city of Palermo. *Genus*, 71(2-3), 177-198.
25. Cassarino, J. P. (2004). Theorising return migration: The conceptual approach to return migrants revisited. *International Journal on Multicultural Societies (IJMS)*, 6(2), 253-279.
26. Dahlstedt, I. (2017). *Swedish Match? Education, Migration and Labor market Integration in Sweden* (Doctoral dissertation, Malmö University, Faculty of Culture and Society).
27. Dell'Aringa, C., & Pagani, L. (2011). Labour market assimilation and over-education: the case of immigrant workers in Italy. *Economia politica*, 28(2), 219-240.
28. De Haas, H. (2010). Migration and development: A theoretical perspective. *International migration review*, 44(1), 227-264.
29. De Paola, M., & Brunello, G. (2016). Education as a tool for the economic integration of migrants.

30. Dictionary.com (2019). *What Is The Difference Between "Immigration" vs. "Emigration"?* Posjećeno 6. travnja 2024. na mrežnoj stranici Dictionary.com <https://www.dictionary.com/e/immigrants-vs-emigrants-vs-migrants/>
31. European External Action Service (2021). *Relations with OECD and UNESCO*. Posjećeno 8. travnja 2024. godine na mrežnoj stranici European External Action Service. https://www.eeas.europa.eu/paris-oecd-unesco/relations-oecd-and-unesco_en?s=64
32. Englund, C. (2002). Migrants, minorities and employment in Sweden. *Exclusion, discrimination And anti-discrimination RAXEN*, 3.
33. Ericsson, M. (2020). Enfranchisement as a Tool for Integration: The 1975 extension of voting rights to resident aliens in Sweden. *Immigrants & Minorities*, 38(3), 233-253.
34. European Commission (2014). *Adult education and training in Sweden*. Posjećeno 16. svibnja 2024. na mrežnoj stranici European Commission https://migrant-integration.ec.europa.eu/library-document/adult-education-and-training-sweden-fact-sheet_en
35. European Commission (2023). *Governance of migrant integration in Sweden*. Posjećeno 1. prosinca 2023. na mrežnoj stranici European Commission https://ec.europa.eu/migrant-integration/country-governance/governance/sweden_en
36. European Commission (2024). Labour migration. Posjećeno 21. svibnja 2024. na mrežnoj stranici European Commission https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/labour-migration_en
37. European Parliament (2020). *Exploring migration causes: why people migrate*. Posjećeno 23. ožujka 2024. na mrežnoj stranici European Parliament <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20200624STO81906/exploring-migration-causes-why-people-migrate>
38. Eurostat (2024). *Immigration*. Posjećeno 7. travnja 2024. na mrežnoj stranici Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00176/default/table?lang=en>

39. FEANTSA (2005). Europska tipologija beskućništva i stambene isključenosti.
40. Francini, M. C. (2013). Segregation policies in Sweden & Italy.
41. Farchy, E., & Liebig, T. (2014). Finding the way: A discussion of the Swedish migrant integration system. *OECD*. Retrieved September, 21, 2021.
42. Friedrich Ebert Stiftung (2020). *Housing – Engine for Swedish Segregation*. Posjećeno 17. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Friedrich Ebert Stiftung <https://www.fes.de/en/displacement-migration-integration/article-page-flight-migration-integration/wohnungsbau-motor-der-segregation-in-schweden>
43. Friganović, M. (1989). Migracije kao konstanta geoprostora. *Acta Geographica Croatica*, 24(1), 19-29.
44. Fullin, G., & Reyneri, E. (2011). Low unemployment and bad jobs for new immigrants in Italy. *International Migration*, 49(1), 118-147.
45. Future Learn (2024). *Neoclassical economics and new economics of migration*. Posjećeno 28. ožujka 2024. na mrežnoj stranici Future Learn <https://www.futurelearn.com/info/courses/migration-theories/0/steps/35078>
46. Gatti, R., Buonomo, A., & Strozza, S. (2021). IMMIGRANTS' POLITICAL ENGAGEMENT: ATTITUDES AND BEHAVIORS AMONG IMMIGRANTS IN ITALY BY COUNTRY OF ORIGIN. *Rivista Italiana di Economia Demografia e Statistica*, 75(3), 17-28.
47. Hager, A. (2021). What drives migration to Europe? Survey experimental evidence from Lebanon. *International Migration Review*, 55(3), 929-950.
48. Hols, J., & Lund, M. (ur.), (2020). Pathway to citizenship for third-country nationals in the EU member states – National Report Sweden. Norrköping: Swedish Migration Agency.
49. Holt-Lunstad, J., & Lefler, M. (2022). Social integration. In *Encyclopedia of gerontology and population aging* (pp. 4577-4586). Cham: Springer International Publishing.
50. Hrvatska Enciklopedija (2024). *Migracija*. Posjećeno 30. ožujka 2024. na mrežnoj stranici Hrvatska Enciklopedija <https://www.enciklopedija.hr/clanak/migracija>
51. IncludeEU (2024). *Labour inclusion in Italy*. Posjećeno 15. svibnja 2024. na mrežnoj stranici IncludeEU <https://includeu.eu/labour-inclusion-in-italy/>

52. Informationsverige (2023). *Housing*. Posjećeno 22. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Informationsverige <https://www.informationsverige.se/en/jag-har-fatt-uppehallstillstand/boende.html>
53. International Organization of Migration (2024). *Environmental Migration*. Posjećeno 4. travnja 2024. na mrežnoj stranici International Organization of Migration <https://environmentalmigration.iom.int/environmental-migration>
54. Italian Dual Citizenship (2024). *How To Become An Italian Citizen*. Posjećeno 22. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Italian Dual Citizenship <https://www.italiandualcitizenship.net/how-to-become-an-italian-citizen/>
55. Kancs, D. A., & Lecca, P. (2018). Long-term social, economic and fiscal effects of immigration into the EU: The role of the integration policy. *The World Economy*, 41(10), 2599-2630.
56. King, R. (1993). Recent immigration to Italy: Character, causes and consequences. *GeoJournal*, 30, 283-292.
57. Klemenčič, M. (2007). Migrations in history. *Immigration and emigration in historical perspective (Migration: transversal theme; 1)*, de Ann Katherine (ed.) ISAACS, 27-54.
58. Knocke, W. (2000). Integration or segregation? Immigrant populations facing the labour market in Sweden. *Economic and Industrial Democracy*, 21(3), 361-380.
59. Kurekova, L. (2011). Theories of migration: Conceptual review and empirical testing in the context of the EU East-West flows. In *interdisciplinary conference on migration. Economic change, social challenge* (Vol. 4, pp. 6-9).
60. Lemaître, G. (2007). The integration of immigrants into the labour market: The case of Sweden.
61. Loo, C. (1974). Important issues in researching the effects of crowding on humans. *Crowding and Behavior*, 4, 133.
62. Lorentsson, E. (2015). Migrants' Compromised Careers. Migrants' Experiences of the Educational System and Integration into the Swedish Labor Market.
63. Mazza, A., Gabrielli, G., & Strozza, S. (2018). Residential segregation of foreign immigrants in Naples. *Spatial Demography*, 6, 71-87.

64. McAuliffe, M. & Triandafyllidou, A. (ur.), (2021). World Migration Report 2022. Geneva: International Organization For Migration.
65. Migrant Integration Policy Index (2020). *Italy*. Posjećeno 5. prosinca 2023. na mrežnoj stranici Migrant Integration Policy Index <https://www.mipex.eu/italy>
66. Migrant Integration Policy Index (2020). *Sweden*. Posjećeno 5. prosinca 2023. na mrežnoj stranici Migrant Integration Policy Index <https://www.mipex.eu/sweden>
67. Migrun (2022). *Eurostat: which countries do immigrants choose more often*. Posjećeno 12. travnja 2024. na mrežnoj stranici Migrun <https://www.migrun.tech/blog/international-migration-in-europe>
68. Ministero del'Interno (2024). *Foreign nationals can vote in municipal elections*. Posjećeno 11. svibnja 2024. godine na mrežnoj stranici Ministero del'Interno <https://sdg.interno.gov.it/en/tags/foreign-nationals-can-vote-municipal-elections>
69. National Geographic (2024). *Hunter-Gatherer Culture*. Posjećeno 20. ožujka 2024. na mrežnoj stranici National Geograpica <https://education.nationalgeographic.org/resource/hunter-gatherer-culture/>
70. Nordic Co-Operation (2024). *Work permits and residence permits in Sweden*. Posjećeno 4. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Nordic Co-Operation <https://www.norden.org/en/info-norden/work-permits-and-residence-permits-sweden>
71. OECD Education and Skills Today (2019). *Reducing the immigrant gap in education: What Sweden can learn from other countries*. Posjećeno 16. svibnja 2024. na mrežnoj stranici OECD Education and Skills Today <https://oecdeditoday.com/reducing-the-immigrant-gap-in-education-what-sweden-can-learn-from-other-countries/>
72. OECD (2024). *List of OECD Member countries – Ratification of the Convention on the OECD*. Posjećeno 8. travnja 2024. godine na mrežnoj stranici OECD <https://www.oecd.org/about/document/ratification-oecd-convention.htm>

73. OECD iLibrary (2024). *Italy*. Posjećeno 12. travnja 2024. na mrežnoj stranici OECD iLibrary <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/fad4ec5a-en/index.html?itemId=/content/component/fad4ec5a-en>
74. Papadopoulos, D. (2024). Individualising processes in adult education: The case of Swedish for immigrants (SFI).
75. Penava, M. (2011). Utjecaj migracija na europsko tržište rada. *Ekonomski misao i praksa*, 20(2), 335-362.
76. Penninx, R. (2005). Integration of migrants: Economic, social, cultural and political dimensions. *The new demographic regime: Population challenges and policy responses*, 5(2005), 137-152.
77. Politecnico di Torino (2024). Didattica. Posjećeno 21. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Politecnico di Torino <https://www.polito.it/didattica/studenti-internazionali/informazioni-pratiche/immigrazione>
78. Population Education (2019). *Why Do People Migrate? The 4 Most Common Types of Migration*. Posjećeno 21. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Population Education <https://populationeducation.org/why-do-people-migrate-the-4-most-common-types-of-migration/>
79. Preemptive Love (2019). *Migrant vs. Immigrant: What's the Difference?* Posjećeno 7. travnja 2024. na mrežnoj stranici Preemptive Love <https://preemptivelove.org/blog/migrant-vs-immigrant/>
80. Rath, J., & Martiniello, M. (2012). An introduction to international migration studies: European perspectives. *An Introduction to International Migration Studies*, 1-388.
81. Refugee.info Italy (2024). *Your right to public healthcare*. Posjećeno 15. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Refugee.info Italy <https://italy.refugee.info/en-us/articles/5388954753175>
82. Richter, J. C., Jakobsson, K., Taj, T., & Oudin, A. (2018). High burden of atopy in immigrant families in substandard apartments in Sweden—on the contribution of bad housing to poor health in vulnerable populations. *World Allergy Organization Journal*, 11, 9.
83. Riniolo, V. (2016). Sweden: A country of opportunities and constraints for migrant integration. *Paper Ismu*, 1-22.

84. Santagati, M., & Colombo, M. (2010). Interpreting social inclusion of young immigrants in Italy. *Italian Journal of Sociology of Education*, 2(Italian Journal of Sociology of Education 2/1), 9-48.
85. Santagati, M. (2015). Researching integration in multiethnic Italian schools. A sociological review on educational inequalities. *Italian Journal of Sociology of Education*, 7(Ottobre), 294-334.
86. Sapiens (2016). *Climate Swings Drove Early Humans Out of Africa*. Posjećeno 20. ožujka 2024. na mrežnoj stranici Sapiens.org <https://www.sapiens.org/biology/early-human-migration/>
87. Sevi, S., Mekik, C. S., Blais, A., & Çakır, S. (2020). How do Turks abroad vote?. *Turkish Studies*, 21(2), 208-230.
88. Shacknove, A. E. (2017). Who is a Refugee?. In *International Refugee Law* (pp. 163-173). Routledge.
89. Soininen, M., & Qvist, M. (2021). Political integration and the career opportunities of immigrants in political parties: Experiences from Swedish party organisations. *Migration Studies*, 9(3), 556-575.
90. Statista (2024). *Immigration to Sweden from 2010 to 2023*. Posjećeno 9. travnja 2024. na mrežnoj stranici Statista <https://www.statista.com/statistics/523293/immigration-to-sweden/>
91. Striking Women (2023). *Types of migrants*. Posjećeno 1. prosinca 2023. na mrežnoj stranici Striking Women <https://www.striking-women.org/main-module-page/types-migrants>
92. Strikin Women (2024). *A history of migration*. Posjećeno 22. ožujka 2024. na mrežnoj stranici Striking Women <https://www.striking-women.org/module/migration/history-migration>
93. Sweden Relocators (2020). *5 Common Problems Faced By Immigrants In Sweden*. Posjećeno 4. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Sweden Relocators <https://swedenrelocators.se/5-common-problems-faced-by-immigrants-in-sweden/>
94. Taran, P. A. (2001). Human rights of migrants: Challenges of the new decade. *International Migration*, 38(6), 7-51.

95. The Guardian (2024). *Migration to Europe will increase in 2024, thinktank says*. Posjećeno 9. travnja 2024. na mrežnoj stranici The Guardian <https://www.theguardian.com/world/2024/jan/17/migration-to-europe-will-increase-in-2024-thinktank-says>
96. The International Organization of Migration (2019). *Who Is A Migrant?* Posjećeno 30. ožujka 2024. na mrežnoj stranici The International Organization of Migration <https://www.iom.int/who-migrant-0>
97. The Migration Observatory (2024). *Who Counts as a Migrant? Definitions and their Consequences*. Posjećeno 6. travnja 2024. na mrežnoj stranici The Migration Observatory <https://migrationobservatory.ox.ac.uk/resources/briefings/who-counts-as-a-migrant-definitions-and-their-consequences/>
98. Timberlake, J. M., & Ignatov, M. D. (2014). *Residential segregation*. Oxford University Press.
99. Tinmaz, H. (2020). History of industrial revolutions: From homo sapiens hunters to bitcoin hunters. *Blockchain Technology for Industry 4.0: Secure, Decentralized, Distributed and Trusted Industry Environment*, 1-26.
100. Torres, A. (2022). Finding Home: Immigrant Homeownership in Sweden.
101. Uniyal, S., Paliwal, R., Kaphaliya, B., & Sharma, R. K. (2020). Human overpopulation: Impact on environment. In *Megacities and rapid urbanization: Breakthroughs in research and practice* (pp. 20-30). IGI Global.
102. Urbański, M. (2022). Comparing push and pull factors affecting migration. *Economies*, 10(1), 21.
103. Visit World (2024). How to move as an immigrant to Italy. Advantages and disadvantages of living in the country. Posjećeno 21. svibnja 2024. na mrežnoj stranici Visit World <https://visitworld.today/blog/887/how-to-move-as-an-immigrant-to-italy-advantages-and-disadvantages-of-living-in-the-country>
104. Vukas, T. (2017). *Utjecaj migrantske krize na tržište rada u Europskoj Uniji*. Specijalistički diplomski stručni rad. Split: Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet.

105. Wickramasinghe, A. A. I. N., & Wimalaratana, W. (2016). International migration and migration theories. *Social Affairs, 1*(5), 13-32.
106. World Health Organization, & International Disability Development Consortium. (2010). Community-based rehabilitation: CBR guidelines.
107. Zincone, G. (1993). The political rights of immigrants in Italy. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 20*(1), 131-145.